



Богојављенско освећивање водице 1917, Доња Врбена (Народни музеј Краљево, Албум "Успомене из ратовања, Куманово, Битољ, Брегалница, Црна Река, Ниш")

су добили нову одећу и веш у довољним количинама.

На Крфу је извршена и реорганизација, па се Моравска дивизија оба позива нашла у саставу Прве армије. Војска је опремљена новим униформама и наоружана новим француским оружјем, а превоз са Крфа у Солун почео је априла и углавном је завршен до краја маја 1916. године. У исто време стигле су у Солун и јединице које су била на опоравку у Тунису.

Прве јединице Моравске дивизије су са Крфа транспортоване на Халкидики 21. априла из пристаништа у Гувији француским лађама „Мелбурн“ и „Нера“. Седиште српске Врховне команде било је у селу Василису, а логор Моравске дивизије у рејону села Сурукли, где је почетком марта 1916. године, уз помоћ француских инструктора, започела обука војника, која је трајала пуна три месеца, до наређења за покрет на новоформираном Солунском фронту.

Војници Моравске дивизије су на двогодишњицу објаве рата Аустро-Угарске Србији, 28. јула 1916. године, са новим пуковским заставама, кренули преко Солуна и Гуменце, на фронт према Ђевђелији.

Моравска дивизија је у саставу Прве српске армије учествовала Горничевској бици, првој коју је српска војска водила на Солунском фронту. Њене јединице разбиле су Бугаре и натерале бугарску Прву армију на повлачење. Тек уз помоћ пристиглих немачких снага, бугарска војска је

успоставила линију фронта на левој обали Црне реке.

У дугим и драматичним борбама које су се свакодневно водиле на Чукама учествовали су и пукови Моравске дивизије. У тим жестоком борбама, због великих губитака, практично је престао да постоји 16. пешадијски пук Моравске дивизије.

Почетком 1917. године почиње рововски рат на Солунском фронту који ће трајати све до његовог пробоја, у јесен 1918. године. Моравска дивизија се истакла у рововским борбама, а нарочито приликом пробоја фронта и судбоносне битке на Добром пољу.

Пробојем Солунског фронта српска војска, у садејству са француским јединицама, усредредила је своје напоре на ослобађање територија окупираних од Бугарске, која је 29. септембра била приморана на капитулацију.

Ратни пут Моравске дивизије у Првом светском рату наставља се ослобађањем Скопља, Врања, Лесковца, Ниша, Пирота, Прокупља и других српских градова. После 45 дана непрекидних маршева, под борбом, по киши и блату, и 450 км пређеног пута од почетка солунске офанзиве, делови Моравске дивизије су ујутру, 1. новембра 1918. године, избили на Дунав код Вишњице. После ослобађања Београда, дивизија је наставила дејства и учествовала у ослобађању Кикинде, Вршца и Тамишвара... Моравска дивизија је на свом ратном путу ованчана славом и одликована највишим ратним одликовањима.



Republika Srbija
Ministarstvo kulture i informisanja



PTC 13 @galerijarts bastinarts rts.rs

Захвалност појединцима који су својим ангажовањем, саветима и позајмицама фотографија помогли реализацију изложбе: Срђан Митић Чекерка (Београд), Мира Стојковић (Београд), Миодраг Маринковић (Швајцарска), Властимир Јовановић (Француска), Драган Драшковић (Краљево), адвокат Радивоје Прикић (Власотинце), Бранко Кузмановић (Београд), потомци Светозара Николића Гаричке из Пирота, Драгутин Ј. Мартиновић из Краљева потомак Драгутина К. Мартиновића команданта 1. батаљона 1. пешадијског пука «Књаз Милош», породица Симић из Београда, потомци Панте К. Грујића команданата Моравске дивизије Првог позива, и свим онима које нисмо поменули а дали су свој допринос.

Изложба је реализована захваљујући помоћи Министарства културе и информисања, Јавне медијске установе Радио-телевизије Србије и Града Лесковца

АУТОРИ ИЗЛОЖБЕ / Мира Ниношевић, музејски саветник, Верољуб Трајковић, музејски саветник

СТРУЧНИ САРАДНИК / Александар Динчић, кустос

ДИЗАЈН / мр Никола Марковић, кустос

КОНЗЕРВАЦИЈА ПРЕДМЕТА / мр Иван Стојановић, музејски саветник

ОБРАДА ФОТОГРАФИЈА И ДОКУМЕНАТА / Владимир Прокоповић, документариста

ЛЕКТОР / Марија Шапић

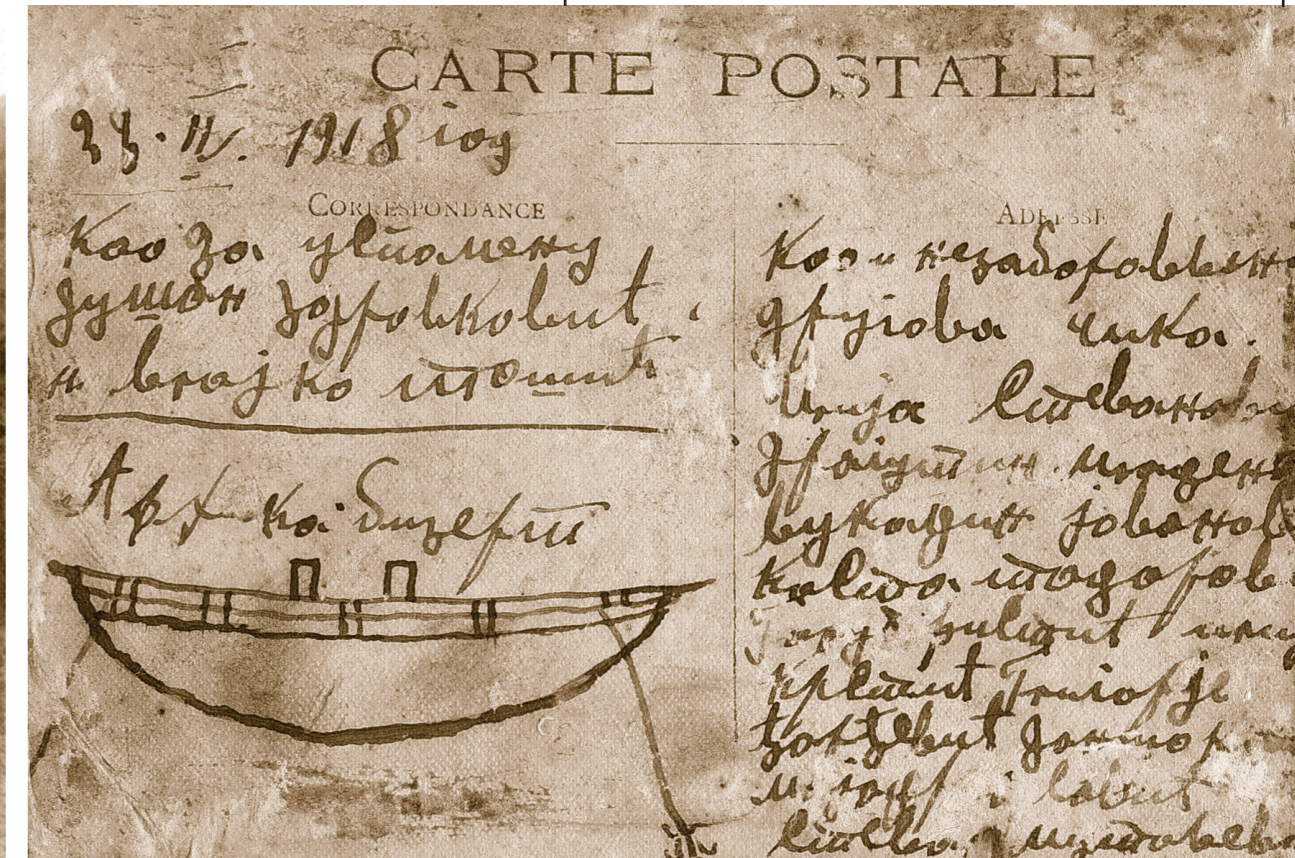
КОРЕКТОР / Јована Аритонових, документариста

ТЕХНИЧКА РЕАЛИЗАЦИЈА ПОСТАВКЕ / Саша Стаменковић, Славиша Цветановић, Милорад Станковић

РЕАЛИЗАЦИЈУ ИЗЛОЖБЕ ПОМОГЛИ / Потомци учесника Великог Рата, Народни музеј Пирот, Народни музеј Ниш, Народни музеј Прокупље, Народни музеј Врање, Народни музеј Крушевац, Историјски музеј Србије, Војни музеј Београд, Музеј науке и технике Београд, Архив САНУ, Општинска библиотека "Петар Петровић Његош" Медвеђа

Штампарија РТС • Тираж 1000 примерака • Београд, август 2018.

ИЗДАВАЧ/ЈМУ Радио-телевизија Србије • ЗА ИЗДАВАЧА/Драган Бујошевић, генерални директор РТС; Владимир Вулетић, председник Управног одбора РТС • РУКОВОДИЛАЦ СЛУЖБЕ БАШТИНА И КУЛТУРНА ПРОДУКЦИЈА РТС/Александра Јелисавца • ОДГОВОРНИ УРЕДНИК ГАЛЕРИЈЕ РТС/Петар Ђинових • УРЕДНИК/Ана-Марија Симоновић • ИЗВРШНИ ПРОДУЦЕНТ/Славица Стефановић



РАТНИ ПУТ МОРАВСКЕ ДИВИЗИЈЕ 1914-1918

ГАЛЕРИЈА РТС, ТАКОВСКА 10, БЕОГРАД
ОД 5-30. СЕПТЕМБРА 2018.

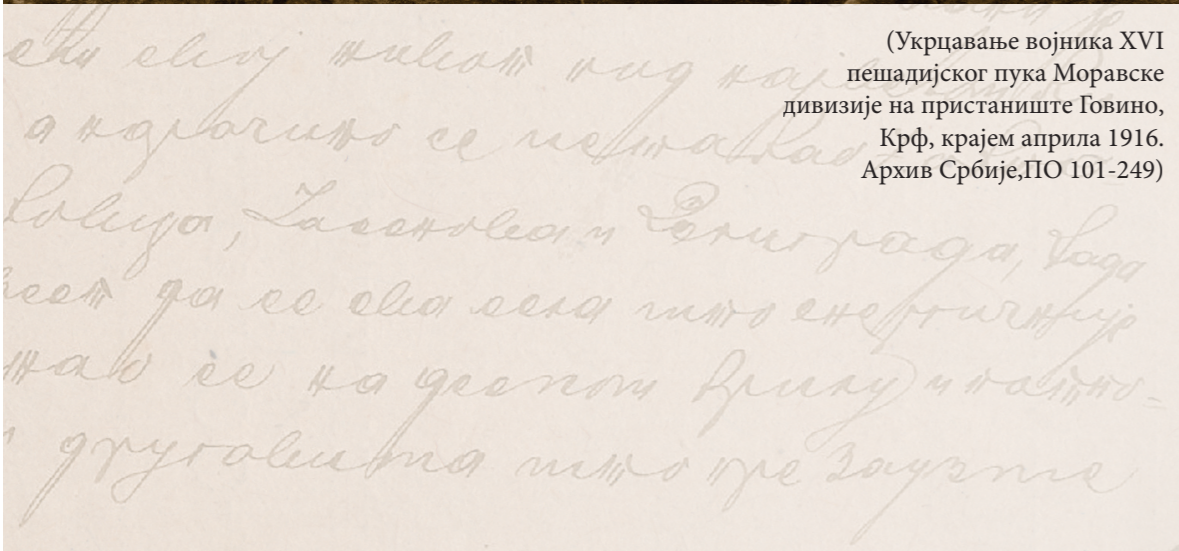


ЈМУ Радио-телевизије Србије
и Народни музеј Лесковац
имају част да Вас позову
на отварање изложбе

РАТНИ ПУТ МОРАВСКЕ ДИВИЗИЈЕ
1914-1918



(Укрцавање војника XVI пешадијског пука Моравске дивизије на пристаниште Говино, Крф, крајем априла 1916. Архив Србије, ПО 101-249)



Припремајући изложбу „Ратни пут Моравске дивизије 1914 – 1918“, прикупили смо много докумената, записа, предмета, одликовања, униформи, оружја и преко хиљаду фотографија. Многе од њих су ексклузивне и до сада необјављиване. Војници су, у часовима одмора, од старих опасача, шлемова, муниције и празних артиљеријских чаура правили разне предмете, од којих су неки изложени. Подизали су и баште у којима су гајили цвеће и поврће. Током обележавања крсних слава пукова свирао је војни оркестар, па није било ретко ни да се војници ухвате у коло и заиграју. Свечаностима је често присуствовао и краљ Александар.

Изложба „Ратни пут Моравске дивизије 1914 – 1918.“ бави се српским војником, Моравцем, далеко од отаџбине. А почело је Сарајевским атентатом. На Видовдан, 15/28. јуна 1914, у атентату у Сарајеву, убијен је аустроугарски престолонаследник Франц (Фрањо) Фердинанд. Многи су веровали да неће доћи до рата, но барон Гизл је у име аустроугарске владе, 10/23. јула, српском министру Лази Пачуу предао ултиматум који за Србију није био прихватљив.

Српска влада је истог дана премештена у Ниш и започета је општа мобилизација која је трајала три дана, од 13/26 – до 15/28. јула 1914. године.

По пријему саопштења о мобилизацији, војни обвезници Моравске дивизије, још увек неопорављени од борби у балканским ратовима 1912/1913. и угушења арнаутске побуне децембра 1913. године, уредно су се одазвали на својим местима за мобилизацију.

Из Ниша, Пирота, Топлице, Прокупља, Косанице, Лесковачког поља, Лесковца, Власотинца, Јабланице, Пусте Реке, Поречја, Пољанице, Врања, Сурдулице и других јужноморавских вароши и села, кренуле су колоне војних обвезника и добровољаца

Незадовољна одговором српске владе, Аустро-Угарска је 15/28. јула обичном поштом, телеграмом објавила рат Србији.

Први светски рат затекао је Србију са старом организацијом војске са пет дивизијски области: Моравска, Тимочка, Дринска, Дунавска и Шумадијска дивизија. Моравска дивизија 1. и 2. позива је већ 19. јула била на својим зборним местима, све до 30. јула, када почиње покрет према реци Дрини.

Рано ујутру, 12. августа 1914. године почео је рат између Србије и Аустро-Угарске.

Моравска дивизија у биткама на Церу, Јадру, Дрини и Колубари

Око поноћи, 2/15. на 3/16. август 1914. године, по страшном пљуску, дошло је до изненадног сусрета две војске у покрету код села Текериш, чиме је почела Церска битка. Српски војници (Први и Други прекобројни пук Моравске дивизије, који су били у саставу Комбиноване дивизије) били су у тој бици много одлучнији. Образована је Церска ударна група, састављена од Моравске и Ком-



Регент Александар Карађорђевић, врховни командант српске војске у Првом светском рату (1914-1918) (Војни музеј, Р-5116)

биноване дивизије првог позива.

Моравска дивизија је у осмодневној борби, у силном налету, патриотским одушевљењем и залагањем свих својих јединица, показала невероватну храброст и издржљивост.

Истовремено, вођена је и битка на Јадру, једна од значајнијих на почетку Првог светског рата, у којој је велики допринос дала Моравска дивизија другог позива. Заједно са Церском битком, у историји је запамћена као прва савезничка победа.

Серија војних операција које су се одиграле у северозападној Србији од 6. септембра до 16. новембра 1914, позната је у српској војној историји као „Битка на Дрини“, где до изражаја долази чувени Мишићев план, који је успео да Србији врати понос и углед и од готовог пораза нанео завршни ударац аустроугарској војсци и принудио је да се врати на почетну линију.

Колубарска битка је започела 16. новембра 1914. године општим нападом све три српске армије, а завршила се 15. децембра ослобођењем Београда.

Уочи Колубарске битке Моравци су формацијски били распоређени у две армије, и то: Моравска дивизија првог позива (генерала Илије Гојковића) у Другој армији, а Моравска дивизија другог позива (пуковника Љубомира Милића) у Првој армији.

Моравска дивизија првог позива је у Колубарској бици, због важности положаја, имала пресудну улогу.

Епидемија тифуса

Крајем 1914. и почетком 1915. године Србију је захватила велика епидемија пегавог тифуса. Разболело се и умрло много војника, што је земљу и народ довело у веома тешку ситуацију.

Припреме за нову офанзиву на Србију, крајем лета 1915

Септембра 1915. године у Србији је објављена мобилизација Последње одбране. Након удруженог напада аустроугарских, немачких и бугарских снага на Србију, октобра 1915. године, Моравска дивизија у сва три позива поново је активна. Стање српске војске је било изузетно тешко, владао је општи замор, недостатак хране и ратног материјала, а пристизала је и зима.

Под притиском велике аустроугарско-немачке и бугарске офанзиве, Врховна команда српске војске, новембра 1915. године, одлучила је да се трупе повуку преко Црне Горе и Албаније. После више од месец дана тешких маршева, по лошем времену и великој хладноћи, српска војска се окупила на обали Јадранског мора. На путу преко Албаније Моравска дивизија је била десеткована, док су поједини пукови, услед великих губитака, престали да постоје.

Евакуација на Крф

Евакуација српске војске са албанске на грчку обалу обављена је бродовима. Прва оперативна јединица у српској војсци која је стигла на Крф 21. јануара била је Моравска дивизија II позива. Јединице Моравске дивизије I позива довезле су италијанске лађе 31. јануара, док је Моравска дивизија III позива нешто касније стигла из Бизерте, где су остали само болесници. Након доласка старешина и војника Моравске дивизије на острво Крф, уследио је преко потребан опоравак. У маслињацима села Ипсоса формиран је логор Моравске дивизије I и II позива. Сви војници

(Десно) Милунка Савић, наредник у II пешадијском пуку „Књаз Михаило“ Моравске дивизије, 1916. (Војни музеј, Р 4151)

